

Богатирьов І. Г.,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-4001-7256;

Колодчин Д. В.,

кандидат юридичних наук,
докторант кафедри управління безпеки,
правоохоронної та антикорупційної діяльності,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-0820-4409

НАЦІОНАЛЬНА ТА КРИМІНАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розкрито національну та кримінальну безпеку як складові запобігання та протидії злочинності в Україні в умовах воєнного стану. Виокремлено складові протидії та запобігання злочинності в умовах воєнного стану, національну та кримінальну безпеки. Доведено, що і національна, і кримінальна безпека України здатні активно захищати життєво важливі інтереси українського суспільства, держави та її громадян від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, нейтралізувати їх і забезпечувати стійкий прогресивний розвиток країни, а також протистояти ворогу у збройному конфлікті з РФ, задокументувати та оцінити масштаби вчинення ворогом кримінальних правопорушень на окупованих ним територіях з метою їх розслідування і притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Ключові слова: національна безпека, кримінальна безпека, злочинність, умови, воєнний стан, правопорушення, протидія, запобігання, жертва злочину, колаборант.

Постановка проблеми. Розбудова демократичного суспільства і правової держави – процес тривалий і складний. Серед його негативних рис злочинність узагалі, а в умовах воєнного

стану зокрема, являє значну загрозу національній безпеці країни, життю і здоров'ю населення країни.

Аби домогтися стійкості системи національної та кримінальної безпеки України в умовах воєнного стану, нам варто усвідомити, наскільки зовнішні і внутрішні дестабілізуючі фактори не дозволяють державі розв'язати три основні проблеми: забезпечити потужну економічну безпеку; посилити соціально-психологічну захищеність населення країни, особливо в умовах окупації; забезпечити ефективне управління всіма процесами життєдіяльності держави, притягнути до кримінальної відповідальності колаборантів.

Кримінальна ситуація в Україні в умовах воєнного стану продовжує неухильно загострюватися, що виявляється насамперед у значному збільшенні кількості вчинених з боку окупантів кримінальних правопорушень і зростанні їхньої суспільної небезпечності. Тероризм, геноцид – це злочини, які врегульовані нормами міжнародного права, і тому Україна ставить питання перед міжнародною спільнотою створити для політичного і воєнного керівництва рф спеціальний трибунал.

Це важливо, оскільки російська федерація вторглася в Україну 24 лютого і завдала багато втрат, страждань, горя і сліз, що і стало причиною введення в державі воєнного стану, тому ми маємо розуміти, наскільки зовнішні та внутрішні фактори в цих умовах можуть впливати на загрози національній та кримінальній безпеці країни і які механізми, способи й методи потрібні для захисту життєво важливих інтересів суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем національної та кримінальної безпеки як складових протидії та запобіганню злочинності в Україні в умовах воєнного стану присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як: І. Г. Богатирьов, В. В. Василевич, М. Г. Вербенський, А. А. Вознюк, О. О. Дударов, О. П. Дзьобань, О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик, П. П. Михайленко, В. М. Петрик, В. В. Остроухов, Р. О. Мовчан, В. А. Мисливий, С. С. Чернявський та інші.

Формулювання мети. Метою статті є дослідження національної та кримінальної безпеки як складових запобігання та протидії злочинності в Україні в умовах воєнного стану.

Для досягнення зазначеної мети у межах статті буде: 1) розглянуто вплив злочинності на національну і кримінальну безпеку в державі; 2) причини нападу російської федерації на Україну; 3) роль колаборантів серед громадян України на національну та кримінальну безпеку України в умовах воєнного стану.

Осмилення і аналіз цих питань дозволяє нам зрозуміти їх сутність, завдання та принципи. У цьому випадку є чітке уявлення про те, що варто розуміти під терміном «національна безпека країни», «кримінальна безпека», «воєнний стан».

Виклад основного матеріалу. Спочатку розглянемо термін «національна безпека країни». Напевно, тут позначається певний стереотип у сприйнятті базових дефініцій у цій галузі науки. Справді, останнім часом такі терміни, як «економічна безпека», «екологічна безпека», «інформаційна безпека» та інші аналогічні поняття міцно ввійшли не тільки в науковий обіг, а й у повсякденне життя [1, с. 46].

Оскільки заходи щодо забезпечення економічної, екологічної, інформаційної безпеки спрямовані на захист економіки, екології, певного роду інформації, тобто конкретних сфер громадського життя, від внутрішніх і зовнішніх загроз, то національна безпека забезпечує весь вектор життєдіяльності країни.

Отож національна безпека країни спрямована на запобігання злочинності, в тому числі в умовах воєнного стану. Так само, як заходи щодо забезпечення військової безпеки країни спрямовані на підвищення її обороноздатності й захищеності від зовнішніх загроз ворога.

До основних об'єктів безпеки згідно із законом належать: особистість – її права і свободи, суспільство – його матеріальні й духовні цінності, держава – її конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність. Щодо «життєво важливих інтересів» як категорії існує думка, що ними є насамперед сукупність основних інтересів особистості, суспільства і держави [2, с. 43].

Однак з цим не можна погодитись, адже особистість і держава повинні перебувати у збалансованих, гармонійних відносинах на основі взаємоповаги, гуманізму і соціальної справедливості, без обмеження прав і свобод особи, але й без сваволі чиновника або приватної особи. Інакше виникає величезна

прірва між народом і державною владою, глибоке відчуження особистості від держави.

Кримінологічна наука ще не дала оцінку появи таких кримінальних правопорушень, як: колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК України); пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України); несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 КК України) тощо, оскільки для проведення таких кримінологічних досліджень потрібна потужна інформація щодо стану, тенденцій, кількісних і якісних характеристик кримінальних правопорушень, вчинених ворогом на окупованих територіях.

З урахуванням цього у Стратегії національної безпеки України висловлені вище аргументи в розумінні сутності поняття «національні інтереси» можуть бути враховані [3]. Адже Закон України «Про національну безпеку України» визначає національні інтереси як життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [4].

Загроза національній безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України, – до оголошення воєнного стану в країні розглядалася як абстрактна форма вираження стану життєздатності й життєстійкості певних об'єктів. Враховуючи мінливості навколишньої дійсності, важливо, щоб національна безпека країни несла у собі норми прямої дії.

Тому кардинально виконати завдання національної безпеки в умовах воєнного стану неможливо без створення єдиної системи моніторингу кримінальної ситуації, яка охоплює визначення суб'єктів, що здійснюватимуть моніторинг, формулювання основних функцій та завдань, встановлення механізму формування й розвитку самої системи.

Для того, щоб ця конструкція запрацювала, варто передбачити, що вона базуватиметься на новостворених організаційних структурах при Раді національної безпеки, що являють собою центри моніторингу з єдиною системою збору, обробки та узагальнення кримінологічної інформації.

Завдяки їх праці та проведеному моніторингу ми можемо отримати повну характеристику ситуації із вчиненням військово-службовцями росії кримінальних правопорушень на окупованих ними територіях. Це дозволить додатково вирішити низку важливих питань, поставлених перед правоохоронними органами, щодо документування, оцінювання та розслідування кримінальних правопорушень, вчинених окупантами.

Саме воєнна агресія російської федерації проти України обумовила введення в Україні воєнного стану, що вимагало від керівництва країни мобілізувати всі політичні, ідеологічні, економічні, людські зусилля на захист Вітчизни, її незалежності й територіальної цілісності. Важлива роль у реалізації та виконанні цих завдань належить воєнній прокуратурі, яка в умовах воєнного стану повинна своєчасно задокументувати й порушити кримінальні провадження щодо осіб, які вчинили злочини проти національної безпеки країни.

Термін «кримінальна безпека України» ми розглядаємо як здатність держави й суспільства активно протистояти посяганням злочинних співтовариств та окремих злочинців на життєво важливі інтереси громадян України, держави й суспільства та нейтралізувати загрози, що надходять від них.

До речі, кримінологи досить неоднозначно ставляться до введення в обіг нових термінів, які визначають види безпеки, оскільки в них виникають побоювання, що поява нової термінології в політиці та науці «розміє» загальне розуміння основ безпеки країни.

Уявляється, що ці побоювання не мають серйозних підстав. Аби розібратися в цьому питанні, необхідно уявити, що послужило поштовхом для введення в науковий обіг нових понять у сфері теорії забезпечення національної безпеки. А це відбувається тому, що у сфері воєнної та економічної безпеки виникають цілком конкретні проблеми, пов'язані з нападом росії на нашу країну і введенням воєнного стану.

Природно, що вчені, державні діячі, засоби масової інформації та пересічні громадяни, інтереси яких тією чи іншою мірою зачіпають виниклі проблеми, намагаються спочатку приве-

рнути увагу суспільства й держави до проблем безпеки, а потім і домогтися їхнього розв'язання.

Державні органи, одержавши сигнал про виникнення конкретної загрози безпеці країни, змушені діяти, тобто ухвалювати конкретні рішення щодо локалізації виниклої загрози. Для реалізації цього завдання спочатку за допомогою наукових організацій, урядових аналітичних центрів вивчається суть проблеми, розробляються концептуальні пропозиції стосовно шляхів її вирішення, потім виділяються певні ресурси, створюються структури, які отримують певні повноваження у сфері розв'язання конкретної проблеми безпеки.

Механізм виділення окремих видів безпеки, їхня залежність від часу виникнення реальної загрози життєво важливим інтересам і цінностям громадян, держави і суспільства свідчить на користь того, що цей процес не є штучно занесеним ззовні. Виділення окремих видів безпеки є природним прагненням громадян, держави й суспільства локалізувати, а потім і нейтралізувати виниклу загрозу їхній безпеці.

Процес нейтралізації загрози в умовах воєнного стану має бути керованим, тільки в цьому випадку є впевненість у тому, що він буде успішно завершений. Види безпеки виділяють з управлінською метою для виконання конкретних завдань щодо локалізації й нейтралізації загроз у різних сферах життєдіяльності держави і суспільства.

Загрози, які носять тотальний для держави і суспільства характер, коли їхня реалізація може спричинити загибель людей, вимагає мобілізованості всіх сил і ресурсів держави. Оскільки російська федерація є загрозою для нашої країни, держава насамперед повинна звернути увагу на окремо взяті життєво важливі інтереси суспільства, зокрема життя і здоров'я населення країни, інфраструктуру енергоносіїв, водопостачання, газозабезпечення тощо. Тоді для ліквідації загроз можуть бути задіяні значно менші за обсягом ресурси й сили держави.

З одного боку, виділення видів безпеки в умовах воєнного стану дозволяє державі й суспільству сконцентрувати свої сили і ресурси на певному напрямку, а з іншого боку, для виконання

цілком конкретного завдання державні й недержавні інституції мають оптимізуватися.

Інша справа, що політичним керівництвом країни з різних причин, у тому числі й суб'єктивних, не завжди точно визначаються найбільш реальні загрози державі й суспільству внаслідок нападу ворога на нашу країну. А це своєю чергою відволікає Збройні сили, правоохоронні органи від забезпечення в країні кримінальної безпеки та запобігання злочинності.

З цього приводу варто зауважити, що війна прийшла в Україну несподівано, але за короткий час втрутилась у безпеку і людські цінності. Тисячі людей втратили свої оселі, роботу, стали жертвами злочинів, учинених російськими окупантами. Вищенаведене свідчить про те, наскільки важливо для держави і суспільства правильно оцінити пріоритетність загроз їхній безпеці й залежно від цього оптимально використати для їх нейтралізації наявні обмежені ресурси [5, с. 5].

Варто наголосити, що особливе відчуття поширення злочинності з'явилося тоді, коли ворог захопив наші території. Проблема злочинності в умовах воєнного стану стала такою, яка потребує впровадження з боку державних інституцій цілого комплексу заходів суспільної протидії та запобігання.

Реальність кримінальних загроз з боку окупантів обумовлена тим, що в системі злочинності, яка з'явилася внаслідок нападу російської федерації, вирізнялися якісні й кількісні зміни, пов'язані зі зростанням найбільш небезпечних посягань, організованих форм протиправної поведінки, кримінального професіоналізму.

Отже, злочинність в умовах воєнного стану розглядається нами як найголовніший напрямок діяльності правоохоронних органів, Збройних сил України щодо захисту прав і свобод людини, її безпеки та збереження життя. Проте вказана діяльність не може здійснюватися без фундаментальних наукових досліджень.

До речі, саме кримінологічна наука отримала відповідно новий вектор розвитку і разом з кримінальним правом пояснює злочинність в умовах воєнного стану як суспільно небезпечне протиправне явище, що збільшує криміналізацію суспільства, породжує причини та умови її виникнення, пропонує кримінально-правові заходи її запобігання [6, с. 7].

Проблема злочинності в умовах воєнного стану на сьогодні залишається однією з найзлюбоденніших і соціально значущих, оскільки саме вона об'єктивно відображає рівень суспільного сприйняття та реагування правоохоронних органів на вчинення ворогом воєнних злочинів.

До речі, думки щодо злочинності в умовах воєнного стану полярні: з точки зору її розуміння вченими-кримінологами, якою має бути така злочинність, і з точки зору вчених кримінального права, які кримінально-правові норми варто застосовувати до осіб, що вчиняють кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану, оскільки Загальну і Особливу частини Закону України «Про кримінальну відповідальність» законодавець доповнив новими нормами.

Зокрема, положення Загальної частини поповнилися статтями 43-1, 49, 55, 68, 74, 84-1, 86, 96-3 та Особливої частини – статтями 111, 111-1, 111-2, 113, 114-2, 161, 185-187, 189, 191, 201-2, 361, 361-1, 435-1, 436-2, а також Прикінцеві положення (п. 22 розділу II) Кримінального кодексу України. Варто наголосити, що деякі з відповідних законодавчих змін отримали неоднозначну оцінку серед правничої спільноти, ставши предметом живих дискусій у публікаціях [7, с. 10], на конференціях, круглих столах.

Припускаємо, що до кінця війни до КК України будуть ще вноситися зміни і доповнення, оскільки кримінальні правопорушення, що вчиняються в умовах воєнного стану, непрогнозовані. Тому варто погодитися з вітчизняними вченими-кримінологами про те, що злочинність є однією з найгостріших проблем суспільства і вона у всьому світі посідає друге-третє місце після проблем економічного характеру.

Сучасне спостереження за злочинністю в умовах воєнного стану показує, що її прояви породила збройна агресія російської федерації своїми нетрадиційними методами ведення війни проти України. Водночас від розуміння та розв'язання цієї проблеми залежить досягнення головної мети кримінології, якою є наукове обґрунтування надання правоохоронним органам рекомендацій щодо запобігання злочинності в умовах воєнного стану.

Своєрідність причинної зумовленості злочинів, вчинених у воєнний час, на думку вітчизняних учених О. М. Джужі,

Р. А. Сербина, полягає, по-перше, в особливостях традиційних видів злочинів (корисливих, насильницьких та інших), визначених бойовою обстановкою; по-друге, у причинах злочинів, учинених суто в бойовій обстановці. Жорстокість війни, суб'єктивне зменшення цінності людського життя та здоров'я продукує насильницькі злочини [8, с. 425].

Між тим, злочинність в умовах воєнного стану відрізняється від загальної злочинності і має свої особливості: протиправні дії ворога на окупованих територіях; колабораційна діяльність; пособництво державі-агресору; незаконне використання гуманітарної допомоги; образа честі й гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю тощо – все це має проходити свої етапи пізнання, оцінки, виявлення причин та умов появи, розробку шляхів запобігання.

Питома вага кримінальних правопорушень, вчинених ворогом в умовах воєнного стану на нашій території, за даними наукової школи «Інтелект», невелика, оскільки офіційну статистику щодо динаміки злочинності в умовах російсько-української війни ми можемо аналізувати тільки з урахуванням нашої перемоги над ворогом, високого рівня латентності, а також інших обставин, здатних впливати на абсолютні показники злочинності.

Отже, злочинність в умовах воєнного стану створює стрімке погіршення криміногенної ситуації в Україні, спричиняє вчинення нових кримінальних правопорушень, несе в собі загрозу національній кримінальній безпеці, створює умови беззахисності населення щодо злочинних посягань ворога.

Для успішного розуміння проблеми національної і кримінальної безпеки науковою школою «Інтелект» було проведено експрес-опитування мешканців окупованих ворогом територій (Київської, Сумської Чернігівської, Харківської та Херсонської областей), які були в окупації з 24 лютого 2022 року. Це дало змогу не просто отримати відомості про вчинені окупантом кримінальні правопорушення, а оцінити його злочинну діяльність щодо місцевого населення.

На запитання, як вплинула окупація ворогом на вашу життєдіяльність, більшість респондентів (вікова категорія 18–65 років) оцінили кримінальну ситуацію на окупованих ворогом те-

риторіях як критичну, оскільки злочини, які вчиняв ворог в окупованих містах і селах, суттєво вплинули на життя, здоров'я і свободу мешканців (85 %). 10 % опитаних звернули увагу, що злочини, вчинені ворогом, вплинули також на життєдіяльність об'єднаних громад, і лише 5 % не відчували ніяких змін.

На запитання, як ви ставитесь до колаборантів з числа українців, респонденти обрали відповідь – негативно (99 %) і зазначили, що їх вплив на життєдіяльність у громадах був невеликий, оскільки колаборанти не відігравали основну роль, а тільки допомагали ворогу вчиняти кримінальні правопорушення.

Відповідаючи на запитання, що є головною причиною вторгнення росії в Україну, респонденти висловили думку, що цьому слугувала низка факторів, серед яких: диктаторські амбіції Путіна відродити Радянський Союз (35 %); стрімке бажання України увійти в європейську, а не в російську сім'ю (12 %); великі запаси сланцевого газу на території України (10 %); протиправні дії п'ятої колони в Україні (16 %). Серед інших факторів респонденти назвали: політичну та економічну нестабільність у країні (18 %); ослаблення національної обороноздатності держави, особливо у військовій сфері (9 %).

Ймовірно, що ці дані в подальшому суттєво не вплинуть на національну та кримінальну безпеку і будуть кримінологами корегуватися залежно від умов перемоги над ворогом, але, на нашу думку, похибки не повинні бути великими.

Висновки. Вищенаведене дозволило зробити такі висновки.

1. Національна безпека України має показати здатність державних і недержавних інституцій активно захищати життєво важливі інтереси українського суспільства, держави та її громадян від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, нейтралізувати їх і забезпечувати стійкий прогресивний розвиток країни.

2. На фоні національної безпеки кримінальна безпека України здатна протистояти ворогу у збройному конфлікті з РФ, задокументувати та оцінити масштаби вчинення ворогом кримінальних правопорушень на окупованих ним територіях з метою розслідування і притягнення винних до кримінальної відповідальності.

3. Оскільки проблема злочинності в умовах воєнного стану на сьогодні залишається одним з найзлободенніших соціально-

правових явищ, вітчизняні кримінологи мають посилити наукові розвідки у цій сфері і надати рекомендації щодо протидії та запобігання цій проблемі.

Список використаних джерел

1. Петрик В. М., Остроухов В. В. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій : навч. посіб. Київ : Росава, 2006. 208 с.
2. Дзьобань О. П. Національна безпека в суспільствах транзитивного типу : монографія. Харків : НАУ ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2004. 291 с.
3. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12.07.2007 р. № 105. *Офіційний вісник України*. 2007. № 11. Ст. 389.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
5. Богатирьов І. Г. Війна на Чернігівщині. Нариси реальних подій. Київ : Дакор, 2022. 160 с.
6. Кримінологія : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Джужа О. М., Кондратьєв Я. Ю., Кулик О. Г. та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
7. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук-практ. комент. / Вознюк А. А., Дударов О. О., Мовчан Р. О. та ін. ; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.
8. Кримінологія : підручник / Джужа О. М., Василевич В. В., Черней В. В. та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

Bohatyrov I.,

Doctor of Sciences (Law), Professor,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,
Professor of the Department of Criminal-Legal
and Administrative-Legal Disciplines
Academician Stepan Demianchuk, International University
of Economics and Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4001-7256;

Kolodchyn D.,

Ph.D. in Law,
Doctoral Student of the Department of Security Management,
Law Enforcement and Anti-Corruption Activities,
PJSC "Higher educational institution
"Interregional Academy of Personnel Management",
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0820-4409

NATIONAL AND CRIMINAL SECURITY AS COMPONENT PREVENTION AND FIGHTING OF CRIME IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The article reveals national and criminal security as components of combating and preventing crime in Ukraine under martial law. The components of combating and preventing crime in the conditions of martial law, national and criminal security are described.

The national and criminal security of Ukraine are found to be capable of actively protecting the vital interests of Ukrainian society, the state and its citizens from the influence of internal and external threats, neutralizing them and ensuring the sustainable progressive development of the country, as well as confronting the enemy in an armed conflict with the Russian Federation, to document and assess the scale of criminal offenses committed by the enemy in the occupied territories, with the aim of investigating them and bringing the perpetrators to justice.

The article proves that the development of a democratic society and the rule of law is a long and complex process. Among its negative features, crime in general, and in conditions of martial law, in particular, poses a significant threat to the country's national security, life and health of the country's population. Understanding and analyzing data on crime under martial law allows us to understand its essence and the need for countermeasures and prevention. In this case, there is: a clear idea of what should be understood by the term "national security of the country", "criminal security", "martial law".

In order to achieve stability of the national and criminal security system of Ukraine in the conditions of martial law, we should realize how external and internal destabilizing factors do not allow the state to solve three main problems: to ensure powerful economic security; strengthen the socio-psychological security of the country's population, especially in conditions of occupation; ensure effective management of all processes of the state's vital activities.

The criminal situation in Ukraine under the conditions of martial law continues to steadily worsen, which is expressed, first of all, in a significant increase in the number of criminal offenses committed by the occupiers and in the growth of their public danger. Terrorism and genocide are crimes that are regulated by the norms of international law, and therefore Ukraine is asking the international community to create special tribunal for the political and military leadership of the Russian Federation.

This is important, because the Russian Federation without permission, as an uninvited guest came to Ukraine on February 24 and caused a lot of losses, suffering, tears and grief, which was the reason for the introduction of martial law in the country, and therefore, we must understand how external and internal factors can influence in these conditions on threats to national and criminal security of the country, and what mechanisms, ways and methods are needed to protect the vital interests of society. The following conclusions of the study are presented in the article:

– the national security of Ukraine must show the ability of state and non-state institutions to actively protect the vital interests of Ukrainian society, the state and its citizens from the influence of internal and external threats, neutralize them and ensure sustainable progressive development of the country;

– the criminal security of Ukraine is capable of confronting the enemy in an armed conflict with the Russian Federation on the background of national security. It is able to document and assess the scale of criminal offenses committed by the enemy in the occupied territories, with the aim of investigating them and bringing the perpetrators to justice;

– the problem of crime under martial law remains one of the most urgent and socially significant, socio-legal phenomena, domestic criminologists should send scientific intelligence in this area and provide recommendations on its counteraction and prevention.

Key words: national security, criminal security, crime, conditions, martial law, offense, counteraction, prevention, crime victim, collaborator.

References

1. Petryk, V. M. and Ostroukhov, V. V. (2006), *Modern technologies and means of manipulating consciousness, conducting information wars and special information operations : training manual*, Rosava, Kyiv.

2. Dzioban, O. P. (2004), *National security in transitional societies* : monograph, M. Ye. Zhukovskiyi NAU “KHAI”, Kharkiv.

3. Ukraine (2007), *On the National Security Strategy of Ukraine* : Decree of the President of Ukraine, Kyiv.

4. Ukraine (2018), *On the national security of Ukraine* : Law of Ukraine, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

5. Bohatyrov, I. H. (2022) *War in Chernihiv region. Essays of real events*, Dakor, Kyiv.

6. Dzhuzha, O. M., Kondratiev, Ya. Yu. and Kulyk, O. H. (2002), *Criminology* : textbook for students of higher educational institutions, Yurinkom Inter, Kyiv.

7. Vozniuk, A. A., Dudarov, O. O. and Movchan, R. O. (2022), *Novels of the criminal legislation of Ukraine, adopted in conditions of martial law* : science and practical commentary, Norma prava, Kyiv.

8. Dzhuzha, V. V., Vasylevych, V. V. and Cherniei, S. S. (2020), *Criminology* : textbook, LLC Maslakov, Kyiv.